

ΤΟ ΑΡΩΜΑ ΤΗΣ ΜΠΕΛ ΕΠΟΚ (του Ξενοφώντα Μπρουντζάκη)

Η Μπελ Επόκ υπήρξε η εποχή της δεύτερης βιομηχανικής επανάστασης και ήρθε σαν συνέχεια της πρώτης, που κατά κύριο λόγο έγινε στην Αγγλία του άνθρακα, των σιδηροδρόμων και του χάλυβα. Στη δεύτερη βιομηχανική επανάσταση καθοριστική υπήρξε η γενίκευση της χρήσης του ηλεκτρικού

ρεύματος και η χρήση του πετρελαίου, που αποδείχθηκε πολύ πιο εύκολη από αυτή του άνθρακα. Τη γενίκευση δε της χρήσης πετρελαίου ακολούθησε, το 1883, η εφεύρεση του κινητήρα εσωτερικής καύσεως, που υπήρξε η απαρχή για την κατασκευή αυτοκινήτων και αεροπλάνων. Είναι η εποχή που αρχίζουν να πραγματοποιούνται όλα τα οράματα της ανθρώπινης έμπνευσης. Σε αυτή, λοιπόν, τη δεύτερη βιομηχανική επανάσταση πρωτοπόρες υπήρξαν η Γαλλία και οι ΗΠΑ.

Η ιδεολογία της Μπελ Επόκ

Ο χαρακτηρισμός ως Μπελ Επόκ (ωραία εποχή, χρυσή εποχή) δόθηκε εκ των υστέρων, όταν πια με τη λήξη του Α' Παγκοσμίου Πολέμου αποτιμήθηκαν όλες εκείνες οι εξελίξεις και τα επιτεύγματα της ιστορικής αυτής περιόδου που περιλαμβάνει τις τελευταίες δεκαετίες του 19ου αιώνα και καλύπτει και τις δυο πρώτες του 20ού. Η Μπελ Επόκ κάνει την εμφάνισή της στη διάρκεια της Τρίτης Γαλλικής Δημοκρατίας και της Μεγάλης Γερμανικής Αυτοκρατορίας, σε μια περίοδο που η ειρήνη είχε επικρατήσει μεταξύ των Μεγάλων Δυνάμεων της Ευρώπης και οι νέες τεχνολογίες βελτίωναν θεαματικά τη ζωή. Στις ΗΠΑ μόλις που άρχιζαν να ξεπερνούν τον πανικό του 1873, που κλόνησε την οικονομία της χώρας, γι' αυτό και η αντίστοιχη περίοδος εκεί

χαρακτηρίζεται ως «επάργυρη εποχή». Στη Μεγάλη Βρετανία αυτή η εποχή συμπίπτει με το τέλος της λεγόμενης βικτωριανής εποχής. Ήδη οι κοινωνίες του δυτικού κόσμου διαμόρφωναν τα ταξικά χαρακτηριστικά τους όπως αυτά είχαν οριστεί μέσα από το «Κομμουνιστικό Μανιφέστο» των Μαρξ και Ένγκελς. Είναι χαρακτηριστικό ότι κατά το τελευταίο τέταρτο του 19ου αιώνα οξύνθηκαν θεαματικά οι ταξικές διαφορές. Οι φτηνές τιμές που επικράτησαν στην αγορά του άνθρακα και τα φτηνά εργατικά χέρια, συνέβαλαν στην υιοθέτηση από την αστική τάξη της καλλιέργειας των λεπτών γούστων που θα καταλήξουν στις εξεζητημένες συμπεριφορές των πλουσίων. Η νέα αυτή κουλτούρα της επίδειξης του πλούτου και των ακριβών γούστων έφερε στο φως επινοήσεις συμπεριφορών, όπως τη χρήση της σαμπάνιας από τις ανώτερες τάξεις, τις ακριβές μετακινήσεις στα ταξίδια, που ξεκίνησαν από τον διαχωρισμό των θέσεων για να καταλήξουν στις ιδιωτικές μετακινήσεις, τη συνήθεια των επαγγελματικών δείπνων, που από τότε καθιερώθηκαν, αλλά και των πολυτελών εστιατορίων, που έγιναν μόδα. Τότε καθιερώθηκαν στο Παρίσι, σε ετήσια βάση, οι επιδείξεις της υψηλής ραπτικής και οι τάσεις της μόδας που απευθύνονταν στα υπερβολικά υψηλά εισοδήματα. Δίπλα σε αυτές τις ανόητες και χυδαία ματαιόδοξες επιδείξεις πλουτισμού αναπτύχτηκε και το μποέμικο πνεύμα ως τρόπος ζωής που βρήκε πεδίο δόξης λαμπρό στα καμπαρέ της Μονμάρτης.

Επιτεύγματα

Αυτή την περίοδο παίρνουν σάρκα και οστά τα όνειρα της ανθρώπινης επινοητικότητας, που έχουν σαν αποτέλεσμα να βάλουν την ανθρωπότητα σε μια άλλη πρωτόγνωρη για τα ως τότε δεδομένα τροχιά. Το 1903 έχουμε τους αδελφούς Ράιτ να απογειώνουν το πρώτο αεροπλάνο, όπως το ονόμασε ο Γάλλος Κλεμάν Αντέρ. Πατρίδα της αεροπορίας θεωρείται η Γαλλία, όπου το 1909 ο Μπερλιό διάβηκε τη Μάγχη και το 1913 ο Ρολάν Γκαρός τη Μεσόγειο. Αλλά και οι... επίγειες επιδόσεις δεν υπήρξαν λιγότερο εντυπωσιακές. Ο Αμερικανός Έντισον εφηύρε τον φωνογράφο και το μικρόφωνο. Οι Νίψε και Νταγκέρ εφηύραν τη φωτογραφία και το 1895 οι αδελφοί Λυμιέρ πρόβαλαν τις πρώτες κινηματογραφικές ταινίες. Ακολούθησαν ο Πιερ και η Μαρί

Κιουρί, που ανακάλυψαν την ύπαρξη της ραδιενέργειας, ενώ το 1905 ο Αϊνστάιν στη Γερμανία και στην Ελβετία διατύπωσε τη θεωρία της «γενικής σχετικότητας». Δεν πρέπει να παραλείψουμε δε ότι το 1895 ο Φρόντ στη Βιέννη εγκαινιάζει τις πρώτες ψυχαναλυτικές θεραπείες του. Ο Εντουάρ Μπρανλύ, τελειοποιώντας τον ασύρματο, ανοίγει τον δρόμο στις απίστευτες «μέρες του ραδιοφώνου»!

Το Παρίσι των γραμμάτων και των τεχνών

Το Παρίσι αναδείχτηκε η πιο αντιπροσωπευτική πόλη των τεχνών, καθώς όλες οι πρωτοπορίες ξεκινούσαν από εκεί και κατέληγαν εκεί. Τα μπαρ της Μονμάρτης ήταν γεμάτα από τους μεγαλύτερους ζωγράφους της εποχής, οι οποίοι θα άλλαζαν την ιστορία της ζωγραφικής. Δεν έλειπαν ποτέ από τις θέσεις τους ο Κορό, ο Μανέ, ο Μονέ, ο Πικάσο, ο Ντεγκά, ο Σερά, ο Βαν Γκογκ, ο Τουλούζ Λοτρέκ, ο Σεζάν, οι εκπρόσωποι του ιμπρεσιονισμού, του κυβισμού, οι φωβιστές... Η τέχνη της ζωγραφικής σε αυτή την περίοδο γνώρισε μια πραγματική έκρηξη, που μόνο με την Αναγέννηση μπορεί να συγκριθεί.

Αλλά και η λογοτεχνία γνώριζε ημέρες δόξας μέσα από τα γραπτά κορυφαίων συγγραφέων που συνέχιζαν τη δόξα του Φλωμπέρ και του Μποντλαίρ, οι οποίοι μόλις είχαν πεθάνει. Η υπόθεση Ντρέιφους είχε ήδη γίνει γνωστή από τον Ζολά. Ακολούθησαν στο λογοτεχνικό προσκήνιο μεγαλοφυΐες σαν τον Προυστ με το «Αναζητώντας τον χαμένο χρόνο», τον Αντρέ Ζιντ με τους «Κιβδηλοποιούς» αλλά και εμπνευσμένοι ποιητές όπως ο Ρεμπώ, ο Βερλάιν και ο Γκιγιώμ Απολλιναίρ. Κορυφαία στιγμή υπήρξε το 1885 η κηδεία του Βίκτωρα Ουγκώ στο Πάνθεον, δημοσία δαπάνη, ο οποίος επανήλθε από την εξορία μαζί με τη Δημοκρατία, που γνώρισε ημέρες δόξας.

Γενικότερα, την εποχή της Μπελ Επόκ στην ευρωπαϊκή λογοτεχνία κυριάρχησε ο ρεαλισμός και ο νατουραλισμός, που υπηρετήθηκαν από συγγραφείς σαν τους Μπενίτο Πέρεθ Γκάλντος, Θεοντός Φοντέιν, Γκυ Ντε Μουπάσαντ και Εμίλ Ζολά. Ακολούθησε ο μοντερνισμός στη γραφή, που υπηρετήθηκε από τα τέλη του 19ου αιώνα ως και τον Μεσοπόλεμο από συγγραφείς όπως οι Αντρέι

Μπέλι, Τζόζεφ Κόνραντ, Τζέιμς Τζόυς, Φραντς Κάφκα, Ν. Τ. Λώρενς, Τόμας Μαν, Ρόμπερτ Μούσιλ, Μαρσέλ Προυστ, Άρθουρ Σνίτζλερ και Ρόμπερτ Γουάσλερ.

Η Μπελ Επόκ επί σκηνής

Στον χώρο του θεάματος επικράτησαν νέες σύγχρονες μέθοδοι και στις σκηνές ανέβηκαν έργα νέων συγγραφέων που έθιγαν τα σύγχρονα προβλήματα του ανθρώπου συγκλονίζοντας το θεατρόφιλο κοινό. Ωστόσο, την εποχή αυτή, το θέατρο καμπαρέ ήταν πολύ δημοφιλές και η μουσική των καμπαρέ έγινε το σήμα κατατεθέν της Μπελ Επόκ. Φυσικά δίπλα σε αυτή την ελαφρά μουσική της Μπελ Επόκ συνέχισε να κυριαρχεί το κλασικό ρεπερτόριο. Παράλληλα, στην περίοδο αυτή, άκμασε το βαλς. Οι οπερέτες ήταν στο απόγειο της δημοτικότητάς τους, με συνθέτες όπως ο Γιόχαν Στράους ΙΙΙ, Έμεριχ Κάλμαν και Φρανζ Λεχάρ. Στη διάρκεια αυτής της εποχής οι κινηματογραφικές ταινίες είχαν πια εξελιχθεί αρκετά, αν και πολλές από αυτές έγιναν γνωστές μόνο μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

Ανώμαλη προσγείωση

Η Μπελ Επόκ συνέπεσε με μια περίοδο ειρήνης. Τα χρόνια μεταξύ του γαλλο-πρωσικού πολέμου (1870-1871) και του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου (1914-1918) χαρακτηρίστηκαν από μια ασυνήθιστη πολιτική σταθερότητα στη Δυτική και Κεντρική Ευρώπη. Παρά την ένδεια της εργατικής τάξης, η εποχή της Μπελ Επόκ αναθάρρησε τα όνειρα της ανθρωπότητας, της έδωσε νέα φτερά, ανανεώνοντας την ελπίδα αλλά και αφήνοντας μεγάλα περιθώρια για την επί της γης ευτυχία. Ωστόσο η πραγματικότητα του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου προσγείωσε απότομα αυτό το φτεροκόπημα και έβαλε την ανθρωπότητα σε μια μεγάλη και οδυνηρή δοκιμασία, από την πείρα της οποίας καθώς φαίνεται ελάχιστα ωφελήθηκε.

xenofonb@gmail.com

Πηγή/Φωτό: Το Ποντίκι

18 Ιουλίου 2011